

ködést vált ki végig az egész regényen az íróból, hogy az alakok élethűségét elretusálja és eltüntesse azokat a sajátságokat, amelyek pedig alakjainak jellemével együtt járnak és amiket az író bizonyos, hogy eredetileg nagy általánosságban tapasztalt és megfigyelt. Nem kulcsregényt reklamálnak. Csak sajnáljuk az olyan kirívó szándékoltságot például, mint amilyen az a megjegyzés Klausek figurája mellett, hogy tanári működésén kívül *jobboldali* hírlapokba és folyóiratokba dolgozott. A jobboldaliságra vonatkozó megállapítás felfigyelteti az olvasót és keresi a figura jellemében a jobboldaliságnak legalább a kiütkező vonásait, mert ok nélküli ilyen utalást olyan körütekintő író, mint Komlós, nyilván nem tesz. És a végén csalódunk. Ebben az alakban semmi jobboldaliság nincs. Bölcselkedése egy liberális professzornak is becsületére válnék. Bemutattunk belőle néhány szemelvényt. Hol ott a jobboldaliság? Vagy az az egész csak megtévesztésre való, mert a jobboldaliság kihangsúlyozása nélkül esetleg arra gondolnánk, hogy az illető talán szabadelvű, vagy izraelita hitfelekezeti irányban működik és ez pedig már leleplezés számba menne, amit az író eleve elhárít magától a könyv előljárójában.

Ujvári

Uri László

SZLOVENSZKÓI MAGYAR PARASZTREGÉNY. A mult század végén meginduló tőkeakkumuláció, tőketerjeszkedés, a kapitalizmus magára eszmélkedése minden társadalmi rétegben mélyreható rezgéseket, változásokat idézett elő. Nem maradt ki a parasztréteg sem. Egyre élesebb lett a kontraszt a civilizáció teremtette szellemiségi és tárgyi világ meg a parasztsztyá társadalmi helyzete között. A Nyugat s Kelet paraszta között tátongó szakadékban volt a középeurópai parasztság sorsa. A nyugati parasztot néhány évtized alatt a kultura jelei vették körül. Ezek a jelek a társadalmi szervezettség és az emberi akaraterő jelei voltak, amelyekkel egészen új társadalmi atmoszférát teremtett maga körül. A Kelet parasztja a történelmi változásig nem csinálhatta meg a formakeresést, nem szüntethette meg a kiéit társadalmi sémákat, szociális sebeit nem tárhatta fel. Így erősbödött az a szakadék, amely végzetesen elválasztotta a kontinens parasztrétegeit egymástól. A szakadékban rekedt középeurópai parasztleletnek egyik, gócpontjára, a szlovenszkói magyar paraszt életére világít Selleyi regénye.* Metszet ez az írás a parasztletről: pontos, sűrű & miként a parasztlelet, letagadhatatlanul drámáktól terhes. A társadalmi változások ideje a messzeségbe toltta Gárdonyi bukolikus falusi paraszthalakjait, a sallangos rekvizitumuk fölött egyre erősebben döngött a; szociális leesettségben heverő parasztvilág elfojtott szava. A szociális nyomorúságba esett faluról úton-útfélen úgy beszéltek, mint a városi élet-rezervoárjáról. Szlovenszkón is így van: a paraszt a minden, de akit nem értenek meg az írók, nem a költők, csupán álmukban jelent valamit, amit nem tudnak rímmel, fogalommal, szóval, pontos irodalmi konstrukcióval kifejezni. Selleyi könyve a meglévő szociális parasztvilágról beszél. Falusi tempóval, falusi nyelven, de irgalmatlan számonkéréssel, pontos megmutatással. Egy falu alól elfogy az agyag, mely a kenyeret jelenti. A falut fel akarják gyujtani, hogy az alkalmatlan dombról lekerülhessenek és ott a sikságon építhessék fel csinosabb, egészségesebb falujukat. De mégsem teszik. Ugyis leég a falu és a vége zsuppkérés, koldulási engedélykérés, megütött riadalom a dombon és a sikságon, mert a

* Selleyi József: *Elfogyott a föld alóla. A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság kiadása. 1935.*

sorsuk kiütötte kezükből az építő lehetőséget. A dombon lévő agyagos falu sorsát Sellyei belülről írja meg és nem kívülről, mint egy Bunin, mint egy Gárdonyi. Igaz, hogy a történelmi idők több szociális vonást, több parasztvalóságot tudatosítottak a falu népében. Ez a parasztvalóság nem pántlikás népiesség, hanem józanodó, társadalmi segítséget követelő kívánság. Régen tart ez a folyamat a parasztság életében. Most hangot is kapott ebben a regényben. Kikerülhetetlenül felmutatja a középeurópai parasztság szlovenszkói vetületének egy darab életképét. Hűen és minden hozzáadás nélkül rögzíti a parasztvalóságot, mely a végletek között sodródik jobbra és balra. Egyik helyen egykézik a falu népe, a másik helyen a szociális nyomorúság terjed. A középeurópai agrár mozgalmakban egyre erősebben jelentkezik a szociális kérdés kihangsúlyozása. Ez a kérdés kimutatható vonalként vezetődik Sellyei könyvében. A szlovenszkói magyar parasztság regénye ez a könyv: jellegzetes, idevalósi. de közös vonása van a középeurópai parasztkérdéssel. Szabó Dezső magyar parasztvalóságának elképzelése is, mintha távol esne: pontosan a szlovenszkói magyar faluélet szegmentumát kapjuk ebben az írásban paraszti nyelven, rövid szavakban, rövid mondatokban. Fegyelmezett sorvezetéssel, logikus esemény-felgöngyölítéssel. Ilyen megmutató, ilyen számonkérő parasztkönyve van Milo Urbannak, de még inkább Jilemnickynek. Ez a két író a szlovák parasztéletről ír: ugyanaz a tragédia, ugyanaz a miliő, mint Sellyei Józsefnél. Kicsit szorosabb egysebbe gyurhatta volna Sellyei ezt a regényt, de van mentsége: az irodalmi, jobban mondva társadalmi anyag olyan kavargó, olyan zsufolt a mai faluban, hogy csak ilyen kaleidoszkopban lehet lepergetni. A mai falu regénye 20 kötetet tenne ki. 20 kötetben talán: maradék nélkül meg lehetne mutatni a mai magyar falut a paraszttal, a sötétséggel, a vidéki elnyomással, a penész-pecséttel emberekkel, a szerencsétlen sorsokkal egyetemben. Mindig is epepeia volt a, parasztkérdés, akárki jelentette. A mai szlovenszkói falu egyéb plusszal is gazdagodott; a szociális kérdéssel. Ezt nem is kerülte ki Sellyei. Nem is külön-külön, hanem egészben szociális tett a könyv megírása, a benne levő emberek élettörténete. És minek is kerülte volna ki ezt a kérdést? Ki mondja ki a parasztkérdés igazságát a parasztkönyvön kívül, ha nem a parasztvalóságot velük együtt élő

író?

Nem ez az első írása Sellyei Józsefnek. Nem egy novellája jelent meg a Korunk-ban, nem egy írását hozták francia fordításban a párisi lapok. Ez az első megjelent regénye. Akárcsak a parasztkérdés: ez a könyv is bejelentése a parasztkérdés teljes felgöngyölítésének. Túl az egészséges realizmuson, túl a sallangos népiességen, amely rendesen nacionalista korlátok közé szorul: a falu négy szűk fala között élő szociális ember lelki alkatáról, metsző tragédiáiról ad számot ez a tisztességes írás. Az írástudók majd eldöntik, hogy úgy kellett volna; irni, hogy „kell” és nem „köll”, de nem ez a lényeges. Sellyei könyve nem azért parasztkönyv, mert úgy írja, hogy köll, de azért, mert a húsvér emberek, az üszkös falu, az európaimeretű parasztvágyódás és sodródás lényegként vannak jelen minden sorában. A falu közepe és a falu kertaljai, perifériái is ez a könyv. Nincs dekoráció: mindenki előttünk nyüzsög, a metzset egészen a fazekasgödrök legmélyéig hatol, emberek csontjain keresztül. Így is kell. Bele kellett vágni a jelenségekbe, hogy a dolgok a maguk létezésében vádoljanak és hitessék velünk a szépítés nélkül élő emberek jobb sorsra teremtődését.

Morvay Gyula